

Ходико Юрій Євгенович,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

к.ю.н., асистент кафедри цивільного права № 1

**ЩОДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ТА ПРАВОВОГО
РЕЖИМУ ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ**

Право як один із регуляторів суспільних відносин, в тому числі і цивільних, є складним «організмом», що має на меті забезпечити стабільність та упорядкованість особистих немайнових та майнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників. Досягнення вказаної мети здійснюється шляхом правового регулювання певної групи суспільних відносин (цивільних), що обумовлюється сукупністю соціальних, економічних, політичних та інших факторів.

Правове регулювання цивільних відносин є організаційно-динамічний процес впливу права на особисті немайнові та майнові відносини, що здійснюється за допомогою особливого механізму. Механізм правового регулювання цивільних відносин, охоплює сукупність правових засобів (інструментів), які у комплексній послідовній взаємодії забезпечують регулятивний вплив права на цивільні відносини. Кожен із елементів механізму правового регулювання цивільних правовідносин (норма права, юридичні факти, акти застосування права, правовідносини, акт реалізації прав та обов'язків) виконує свою функцію та завдання для досягнення мети правового регулювання.

Вплив механізму правового регулювання на суспільні відносини визначається особливостями «регулятивних правових комплексів» – правовими режимами. В свою чергу, особливості правових режимів, в більшій мірі, визначаються специфікою галузі права, інституту регулювання відносин в межах певної галузі (речові, зобов'язальні, спадкові тощо), їх завданнями,

функціями, а також властивостями об'єкта з приводу якого встановлюється правовий режим. Як механізм правового регулювання, так і правовий режим є структурними елементами процесу правового врегулювання цивільних відносин, які є функціонально пов'язані та взаємообумовлені між собою. Якщо механізм правового регулювання цивільних відносин являє собою загальний процес дії права на особисті немайнові та майнові цивільні відносини та показує яким чином здійснюється правовий вплив на певну групу суспільних відносин, то правовий режим як певний регулятивний комплекс, який поєднує в собі сукупність певних правових засобів, обумовлених єдиною метою, встановлює особливий порядок регулювання цивільних відносин з приводу певних об'єктів цивільних прав, що реалізується, втілюється в життя, через механізм правового регулювання.

Крім того, слід відзначити, що механізм правового регулювання та правовий режим як певний регулятивний комплекс, які є функціонально взаємопов'язані, різняться між собою за змістовним обсягом. Як правовий режим, так і механізм правового регулювання цивільних правовідносин охоплюють собою такі правові засоби як норма права, юридичні факти, акти застосування права, правовідносини, акт реалізації прав та обов'язків. Проте, правові режими, крім вказаних, як правило містять і інші правові засоби, різноманітність яких обумовлена способом правового регулювання (дозвіл, заборона, позитивне зобов'язання). Серед таких правових засобів можуть бути як загальні, які характерні для всіх правових режимів, так і спеціальні (наприклад, договір, правовий засіб, що характерний для правових режимів децентралізованого регулювання, сфера цивільного права). За рахунок вибору певних правових засобів та способу правового регулювання створюється направленість режиму регулювання цивільних відносин з приводу об'єктів цивільних прав, певний їх «правовий клімат».

Безпосередньо формування регулятивного комплексу – правового режиму, здійснюється на початковому етапі механізму правового регулювання – нормі права, тобто є результатом нормотворчої діяльності. В результаті такої

діяльності створюється певна модель порядку регулювання цивільних відносин (програма поведінки через зміст суб'єктивних прав та юридичних обов'язків суб'єктів правовідносин) з приводу об'єктів цивільних прав, що включає безпосередньо сам результат, який необхідно досягти, так і шляхи, способи досягнення такого результату.

Враховуючи те, що регулятивні правові комплекси – правові режими реалізуються через механізм правового регулювання (динаміка правового режиму), а формування безпосередньо самого правового режиму здійснюється на стадії норми права, тому можна вести мову про те, що правовий режим має статично-динмічний характер, с точки зору формування та правореалізації.

Динаміка правореалізації правового режиму, втілення закладеного на стадії норми права особливого порядку регулювання цивільних відносин починається за наявності конкретних життєвих обставин (юридичних фактів), що переводять абстрактні можливості в конкретні суб'єктивні права та юридичні обов'язки (правовідносини). Тобто юридичні факти є тією ланкою, які зв'язують норму права (ідеальну модель порядку регулювання цивільних правовідносин) з правовідносинами. А вже за рахунок актів реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, фактичної поведінки суб'єктів цивільних правовідносин, правовий режим втілюється вжиття.

Після стадії реалізації, втілення реальної поведінки в конкретних правовідносинах можна вести мову про ефективність або неефективність взаємодії механізму правового регулювання та регулятивного правового комплексу – правового режиму, закладеного в останньому особливого порядку регулювання цивільних правовідносин, що виникають з приводу певних матеріальних або нематеріальних благ – об'єктів цивільних прав. Критерієм ефективності буде виступати той соціальний ефект, правовий стан, який необхідно було досягнути правовим регулюванням цивільних відносин.

Якщо розглядати правовий режим в теоретичному та практичному аспекті, то в першому випадку правовий режим є певний порядок регулювання цивільних відносин. В практичному сенсі, в житті, такий особливий порядок

виражається в характері та обсязі суб'єктивних прав та юридичних обов'язків суб'єктів цивільних правовідносин з приводу об'єкта цивільних прав. Проте, зводити правовий режим об'єкта цивільних правовідносин, розглядати автономно як сукупність прав та обов'язків суб'єктів цивільних правовідносин, не є правильним, оскільки правовий режим об'єкта цивільних прав є складним регулятивним правовим комплексом, який встановлює особливий порядок регулювання цивільних правовідносин, що містить «невидимі» з точки зору практичного застосування регулятивні складові.